

Божаківська Мирослава Олександрівна,
*викладач української мови і літератури,
зарубіжної літератури,
Галицький фаховий коледж
імені В'ячеслава Чорновола*

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Людський розум схильний до однієї глибинної вади: щоб він усвідомив цінність чогось, його треба цього позбавити.

Амелі Нотом

Щоб людина була життєстійкою, вправно долала перешкоди і труднощі, потрібен сенс, глибинний зміст існування. Мова йде про цінності, про те, що визначає нашу ідентичність. Життя згідно з цінностями допомагає почуватися комфортно з собою і збільшує відчуття щастя. Така людина не знеохотиться невдачами, не зламається, коли зустріне труднощі на своїй життєвій дорозі. Цінності допомагають іти вперед з миром і радістю в серці, незалежно від того, що відбувається, тому життя згідно з цінностями є необхідним для будування стійкості та незламності.

Існує окрема наука: аксіопсихологія – це галузь психологічної науки, у межах якої досліджують структуру й особливості ціннісно-сислової сфери особистості. Тобто, аксіологія – наука про цінності, учення про природу духовних, моральних, естетичних та інших вподобань людини, їхню визначеність соціокультурними чинниками, потребами, мотивами, цілями особистості. Аксіологія виховання – орієнтація на цінності, що сприяють задоволенню потреб людини та відповідають особистим запитам і нормам у певній історичній та життєвій ситуації [1].

Цінності – це ті потаємні життєві смисли, без яких неможливе якісне людське існування, гідне задоволення потреб, напрям руху по житті, мета і завдання особистості, призначення людини. Особа, яка виявила, обрала власні цінності за покликом серця, живе згідно обраних цінностей, росте і розвивається, реалізовується, – стає особистістю. [2, 3].

Незламні чи життестійкі люди знаходять покликання й присвячують себе тому, що дає їм мету та смисл життя. Наявність значущої мети може спричинити стрес і біль у короткостроковій перспективі, але в довгостроковій перспективі має сенс. Люди, які мають мету, відчувають менше тривоги та стресу; вони виживають за будь-яких умов. [4]. Ми спостерігаємо за такими людьми сьогодні, бо вони учасники війни і їм доводиться долати жахливі умови, нестачу сну чи їжі, переживати смерті своїх побратимів, поранення, бути сильними, тримати стрій. В тилу також треба знаходити в собі сили допомагати, бути підтримкою, опорою всім, хто поруч. Джерелом сили і енергії стає духовність, ціннісна основа душі. Саме тому варто виявляти і знати, декларувати і плекати власні цінності, бо це запорука життя, життестійкості.

Якщо дорослим варто лише нагадати про цінності, дати час на переосмислення, то учням чи студентам треба почати роботу над внутрішніми процесами по вияву цінностей у своєму житті. Література – це благодатний матеріал, який допомагає зрозуміти себе, пізнати себе і виявити те, що тобі відгукується найбільше. Ця робота проводиться чи не на кожному занятті з літератури, адже можна покроково через риси характеру прийти до більш значущого – життєвих цінностей. Для студентів чи учнів старшої школи передбачати слід роботу по декларуванню та переосмисленню життєвих цінностей, розуміння, що це той клей, який єднає родину, колектив, будь-яку спільноту, бо без узгодження по цінностях немає співпраці, співдії [5, 6].

Програма зарубіжної чи української літератури рясніє художніми творами, які можуть стати основою у роботі з вияву чи визначення цінностей. Наприклад, твір Елінор Портер «Полліанна» стає для п'ятикласників відкриттям, бо виявляється треба в будь-якій ситуації знайти таке, з чого можна було б порадіти. Джек Лондон у творі «Жага до життя» дає ствердну відповідь на те, що найбільшою людською цінністю є саме життя. Твори для учнів 7 класу доводять, що за життя варто боротися до останнього: Дж. Олрідж «Останній дюйм», новели О. Генрі, Рюноске Акутагави, Айзека Азімова. Філософські твори для учнів 8-9 класів дають можливість з'ясувати глибинний

смысл існування на прикладі героїв таких творів: «Маленький принц» А. де Сент-Екзюпері, Р. Баха «Чайка Джонатан Лівінгстон»; Дж. Остін «Гордість і упередження», «Джейн Ейр» Ш. Бронте, «Гобсек» О. де Бальзака, «Ляльковий дім» Г. Ібсена, «Пігмаліон» Б. Шоу тощо. Закінчуючи навчання у середній школі, учні вже знають який твір їм запам'ятався найбільше, який герой став улюбленим і чому. Важливо акцентувати на тому, яка саме «суперсила» була в того чи іншого героя, чим він керувався, яким був. Саме відповіді на ці запитання стануть в подальшому основою для становлення аксіологічного аспекту молоді особистості.

Програма 10-11 класів дає величезні можливості для того, щоб проаналізувати пласт класичної літератури й отримати відповідь на питання: що для мене є важливим? Яку рису характеру я хочу перейняти від героя? Відповіді на поставлені запитання стануть основою для визначення цінностей у своєму житті як внутрішньої готовності до активних дій. Завдяки виробленій системі цінностей особистість стає зрілою, бо завжди має вектор для свого росту і розвитку.

Отож, життєві цінності – це погляди і переконання, яких людина дотримується, на які опирається, які стають її силою і стійкістю, роблячи її незламною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусак Н., Чернобровкіна В., Чернобровкін В., Максименко А., Богданов С., Бойко О. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс: посібник з проведення тренінгу. Київ: Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія», 2017.

2. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

3. Чепелева Н.В., Рудницька С.Ю. Психологічна характеристика особистості, здатної до самопроекування. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 1. С. 71 – 77 .

4. Чепелева Н.В., Рудницька С.Ю., Гуцол К.В. Теоретико-методичні основи та структурно-змістові складові програми тренінгу нарративної компетентності особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Вип. 12. Т.2.

5. Чиханцова О., Гуцол К. Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в період пандемії Covid-19 : практичний посібник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г.С. Костюка. Київ, 2022. 128 с.

6. Штепа О.С. Диспозиційна модель особистісної зрілості: автореф. дис ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ : Б.в., 2006. 17 с.

Бондар Роксолана Іванівна,
*вчитель української мови та літератури,
Черниховецький ліцей I-III ступенів
Збаразької міської ради*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Відповідно до вимог Державного стандарту середньої загальної освіти однією з найважливіших проблем викладання української літератури є розвиток мовної, мовленнєвої компетентностей учнів. Діяльність учителя-словесника повинна спрямовуватись на формування національної інтелігенції, виховання обдарованої особистості, здатної самостійно діяти й приймати рішення у будь-яких ситуаціях [1]. «Найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо немає руху вперед, то неминуче починається відставання.» – В.О. Сухомлинський. Дати дітям якісні знання, навчитися ними користуватися у житті та самостійно їх здобувати, працювати у команді, приймати рішення – одне із головних завдань, над якими працює сучасний педагог. Саме тому використання інтерактивних технологій на уроках словесності – це та форма співпраці, де учитель та учень є рівноправними суб'єктами навчального процесу.

Роль інтерактивних методів навчання полягає у тому, що це: